

بررسی دیدگاه زنان روستایی در مورد تأثیر استفاده از (ICT) بر فعالیت‌های اجتماعی - اقتصادی آنان

سیروس حدادنیا*^۱ و حجت اله فانی^۲

چکیده

هدف از این پژوهش بررسی دیدگاه زنان در مورد تأثیر استفاده از فناوری اطلاعات و ارتباطات (ICT) بر فعالیت‌های اجتماعی - اقتصادی آنان در روستاهای بخش کربال شهرستان شیراز بود. روش پژوهش توصیفی (پیمایشی) است. جامعه آماری کلیه زنان روستاهای بخش کربال (روستاهای دارای مرکز ICT) به تعداد ۱۹۵۰ نفر در سال ۱۳۹۰ می‌باشد. نمونه آماری ۳۲۰ نفر از زنان بود که به روش نمونه‌گیری تصادفی انتخاب شدند. ابزار گردآوری داده شامل روش کتابخانه‌ای و پرسشنامه محقق ساخته (حاوی ۳۰ سوال با طیف ۵ درجه لیکرت) می‌باشد و با استفاده از ضریب آلفای کرونباخ، پایایی آزمون برابر ۰/۸۷ می‌باشد. داده‌ها در دو سطح توصیفی (با استفاده از جدول‌های توزیع فراوانی، درصد فراوانی و ترسیم نمودار) و استنباطی (با استفاده از آزمون مجذور خی دو، یومن - ویتنی و کراسکال - والیس) تجزیه و تحلیل شدند. نتایج ناشی از این پژوهش: استفاده از فناوری اطلاعات و ارتباطات در افزایش اطلاعات و آگاهی، ارتقاء نحوه نگرش به زندگی، تقویت روحیه مشارکت، افزایش مهارت‌های مورد نیاز، بر فعالیت‌های اجتماعی - اقتصادی زنان روستای در حد زیاد اثر گذار بوده است و این اثر گذاری در زنان مزدوج با سن ازدواج، میزان سن، تعداد فرزندان و تحصیلات، یکسان بوده است، اما اثر بخشی آن در زنان شاغل و خانه دار متفاوت بوده است.

واژه های کلیدی: فعالیت‌های اجتماعی، اقتصادی، (ICT)، زنان روستایی، کربال.

۱- دانشگاه آزاد اسلامی، واحد نورآباد ممسنی، نورآباد ممسنی، ایران.

۲- استادیار دانشگاه آزاد اسلامی واحد مرودشت، گروه علوم تربیتی مرودشت، ایران.

Fani_h2001@yahoo.com

*- نویسنده مسئول مقاله: S_hadadnia@yahoo.com

پیشگفتار

قرن ۲۱ قرن دانایی و انقلاب داده‌هاست، یعنی تبدیل جامعه صنعتی به جامعه اطلاعاتی و امروزه ثروتمندترین کشورها و جوامع انسانی، آن‌هایی هستند که بیش‌ترین دانش و آگاهی و اطلاعات را در اختیار دارند و به یقین، راهبری آموزش آینده به عهده فناوری اطلاعات و ارتباطات ICT^۱ خواهد بود. (Norouzi, 2008, p:10).

ابداع یا فراگیری فنون و آشنایی با فن‌آوری‌های جدید امری فرهنگی و اجتماعی است. بدان معنا که از یک سو ارزش‌های فرهنگی و اجتماعی هر جامعه عاملی تعیین‌کننده در انتخاب و بکارگیری تکنولوژی هاست و از سوی دیگر، تکنولوژی می‌تواند تأثیری مستقیم یا غیرمستقیم بر مختصات فرهنگی، اجتماعی و اقتصادی جامعه داشته باشد. فناوری اطلاعات و ارتباطات (ICT) از جمله فناوری‌هایی با قابلیت گسترده و بی‌بدیل است. نقش رسانه‌ای اینترنت به گونه‌ای است که به طور شگفت‌انگیزی دیگر رسانه‌ها را پشت سر می‌گذارد. در دنیای امروز بخش عظیمی از ارتباطات و تبادل اطلاعات از راه این رسانه قابل انجام است. احساس آزادی، امکان انتخاب و هم‌چنین، میسر بودن ارتباط دوسویه، افزایش اطلاعات و آگاهی، ارتقاء نحوه نگرش، تقویت روحیه مشارکت، افزایش مهارت‌های مورد نیاز، تاثیر بر فعالیت‌های اجتماعی- اقتصادی از مهم‌ترین تفاوت‌های بین اینترنت و دیگر کانال‌های ارتباطی است. به بیان دیگر، فرد استفاده‌کننده در یک مقطع زمانی محدود می‌تواند هم فرستنده و هم گیرنده پیام‌هایی مشخص باشد. این خصیصه افزون بر ویژگی‌هایی چون سرعت انتقال اطلاعات و امکان ارتباط چند رسانه‌ای^۲ موجبات رشد سریع و خیره‌کننده تعداد کاربران اینترنتی نسبت به سایر کانال‌های ارتباطی گردیده است. فناوری اطلاعات و ارتباطات، امکانات و قابلیت‌های گسترده‌ای را در زمینه‌ها گوناگون برای توسعه همه جانبه جوامع شهری و روستایی فراهم می‌کند. فناوری اطلاعات و ارتباطات از جمله مهم‌ترین عواملی است که می‌تواند از راه اطلاع‌رسانی صحیح و به موقع به روستاییان در آموزش آن‌ها مؤثر بوده و زمینه‌های توسعه همه جانبه روستاها را فراهم نماید. این پژوهش در پی بررسی این موضوع است که فن‌آوری‌های جدید اطلاعاتی و ارتباطی با مقتضیات و شرایط خاصی که دارند، چه تأثیراتی را بر روی جنبه‌های اقتصادی و اجتماعی زندگی زنان روستایی به جای خواهند گذاشت. مشکلاتی که امروزه به دلیل نبود فناوری اطلاعات و ارتباطات در مناطق روستایی ایران شکل گرفته است، ضرورت توسعه این فناوری در مناطق روستایی برای فایده‌آمدن بر انزوای جغرافیایی را بیش از پیش مطرح می‌کند. در نتیجه، کمبود اطلاعات و نبود مطالعات ویژه در

^۱-information communication technology

^۲-Multimedia

زمینه شکاف اطلاعاتی میان شهر و روستا، بسیار مشکل است که هشدارهای لازم در مورد ضرورت دسترسی زنان روستایی به اینترنت و فناوری اطلاعات و ارتباطات بیان شود.

مبانی نظری

در جوامع در حال توسعه ای مثل ایران، عواملی همچون بعد مسافت، دوری از مراکز اطلاع رسانی از روستاها و تمرکز آن‌ها در شهرهای بزرگ و نیز فقدان یا کمبود فناوری های مناسب اطلاعاتی و افراد آموزشی دیده سبب شده که روستائیان نسبت به شهرنشینان از جنبه دسترسی به اطلاعات و فناوری های اطلاعاتی محروم باقی بمانند. با توجه به اهمیتی که IT¹ در توسعه کشاورزی دارد، این مسئله نه تنها به ضرر روستائیان بلکه به ضرر توسعه کشاورزی و در نهایت، توسعه ملی نیز خواهد بود.

در پارادایم های فکری و رویکردهای نوین توسعه روستایی، بهره گیری از دانش و اطلاعات و به دنبال آن، ابزارها و تکنولوژی های انتقال و تبادل آن، دارای اهمیت و جایگاه ویژه ای است و به سادگی می توان کارکردهای گوناگون توسعه را در ارتباطی تنگاتنگ و هم افزا با کارکردهای فناوری اطلاعات و ارتباطات ارزیابی کرد. برخی از پژوهشگران، اهمیت ضرورت ICT را با توجه به کارکردها و خدمات ارائه شده توسط آن، در نواحی روستایی تشریح کرده و مواردی همانند توسعه اجتماعی، افزایش قدرت تصمیم گیری روستائیان، گسترش ترویج روستایی، گسترش بازارهای محلی و روستایی، کاهش آثار بلایای طبیعی و آفات نباتی، حفظ محیط زیست، توانمندسازی فقرای روستایی، افزایش کیفیت زندگی، تمرکز زدایی و امکان کار از راه دور را، به عنوان کارکردهای مهم ICT روستایی بیان داشته اند. (Mohammadgholinia, 2009, p:3).

هلن همبلی (Helen Hembli, 2004)، فناوری اطلاعات و ارتباطات به اختصار فاوا^۱: بی گمان تحولات گسترده ای را در تمامی عرصه های اجتماعی و اقتصادی بشریت به دنبال داشته و تاثیر آن بر جوامع بشری به گونه ای است که جهان امروز به سرعت در حال تبدیل شدن به یک جامعه اطلاعاتی است. جامعه ای که در آن دانایی و میزان دسترسی و استفاده مفید از دانش، دارای نقشی محوری و تعیین کننده است. گستره کار برد و تاثیرات آن در ابعاد گوناگون زندگی امروزی و آینده جوامع بشری به یکی از مهم ترین مباحث روز جهان مبدل شده و توجه بسیاری از کشورهای جهان را به خود معطوف کرده است. فناوری اطلاعات و ارتباطات عبارتی است کلی که در برگیرنده تمام فناوری های پیشرفته و چگونگی ارتباط و انتقال داده ها در سامانه های مخابراتی است. این سامانه

¹ - information technology

² - Information & Communication Technology

می‌تواند یک شبکه مخابراتی، چندین کامپیوتر مرتبط با هم و متصل به شبکه مخابراتی و همچنین برنامه‌های استفاده شده در آن‌ها باشد. فناوری های ارتباطات و اطلاعات، واسطه ای است که امکان بیان طیف گسترده ای از اطلاعات، اندیشه ها، مفاهیم و پیام ها را فراهم می کند. در یک تعریف وسیع، فناوری اطلاعات به مجموعه ای از ابزارها و روش ها اطلاق می شود که به نحوی اطلاعات را در اشکال گوناگون، جمع آوری، ذخیره، بازیابی، پردازش و توزیع می کند. اصطلاح فناوری اطلاعات را می‌توان از دو دیدگاه مورد مطالعه قرار داد. از دیدگاه نخست، اصطلاح فناوری اطلاعات، برای توصیف بکار می رود که ما را در ضبط، ذخیره سازی، پردازش، بازیابی، انتقال و دریافت اطلاعات یاری می‌کند. از دیدگاه دوم، فناوری اطلاعات، به مجموعه ای از ابزارها و روش ها گفته می شود که امکان تولید، پردازش و عرضه اطلاعات را، برای کاربران فراهم می آورد. یکی از ویژگی‌های مهمی که پدیده فناوری اطلاعات و ارتباطات از آن برخوردار است، این است که باعث می شود ارتباط انسان با انسان، همچنین، انسان با محیط تسهیل یافته و ارتقاء یابد. حجازی (Hejazi 2006). هم‌چنین، می‌توان از ICT در بازیابی اجتماعات محلی و روستایی بهره گرفت و تاثیر آن را در ارتباط گیری دوباره میان ساکنان به گونه مطلوب در بازیابی اجتماعات تغییر نمود. بازیابی مفهومی است که توسط اسکات لث مطرح شد و امروزه بسیاری از دولت ها در تلاش هستند راهی برای پیوند و ارتباط جمعیت های بومی و روستایی خود با یک‌دیگر به منظور بهبود ارتباط از دست رفته پیدا کنند و بازسازی این امر به زیر ساختارهای فناوری اطلاعات و ارتباطات به عنوان ابزار اصلی پیوند دهنده ارتباط نیازمند است. (shton & Thorn 2007).

بی‌گمان توسعه ICT در روستاها، از جمله اهداف برنامه اصول و عمل جامعه اطلاعاتی بوده است که در اجلاس های سران کشورها در ژنو و تونس مورد توجه قرار گرفته است. در اجلاس جامعه اطلاعاتی تونس، حتی شرکت های بزرگی مانند آی.بی.ام، میکروسافت، سیسکو و اینتل، روستاییان و مناطق محروم و به صورت ویژه، یونسکو توانمند سازی زنان را جزء برنامه های دراز مدت خود قرار داده بودند. طرح توزیع رایانه های ۱۰۰ دلاری با همکاری دانشگاه MIT و سازمان ملل متحد نیز، نشان دیگر از توجه جهانی به جامعه ی اطلاعاتی روستایی دارد (Ashrafi, 2007, p:4). ICT روستایی در واقع فضایی است که با آن، دسترسی به تمامی خدمات دولتی، از جمله خدمات ارتباطی، پست بانک و خدمات فناوری اطلاعات ممکن باشد و روستاییان می‌توانند با مراجعه به این پیشخوان، از این خدمات استفاده کنند (Tarakeme, 2009, pp: 1-2).

جانسکی کرن (Janski karen, 2007) بر این باور است که منافع حاصل از انقلاب اطلاعات و ارتباطات، تنها به شهروندان و اشخاص خاص محدود نمی شود بلکه تأثیرات وسیعی بر اقتصاد ملی و جهانی در مفهوم کلان آن می تواند داشته باشد. از این رو، در سال های اخیر تقاضا برای بهره

گیری از راه کارهای مرتبط با ICT برای توسعه روستایی در کشورهای در حال توسعه قابلیت ها و امکانات زیادی را برای ایجاد یک تحول بوجود آورده است. فراهم شدن فرصت های فراوان برای بخش زیادی از جمعیت مناطق روستایی برای عبور از شکاف دیجیتالی و دسترسی به منابع اطلاعاتی و فراهم آوری خدمات، می تواند نخستین مرحله این تحول باشد (Mathur, 2005).

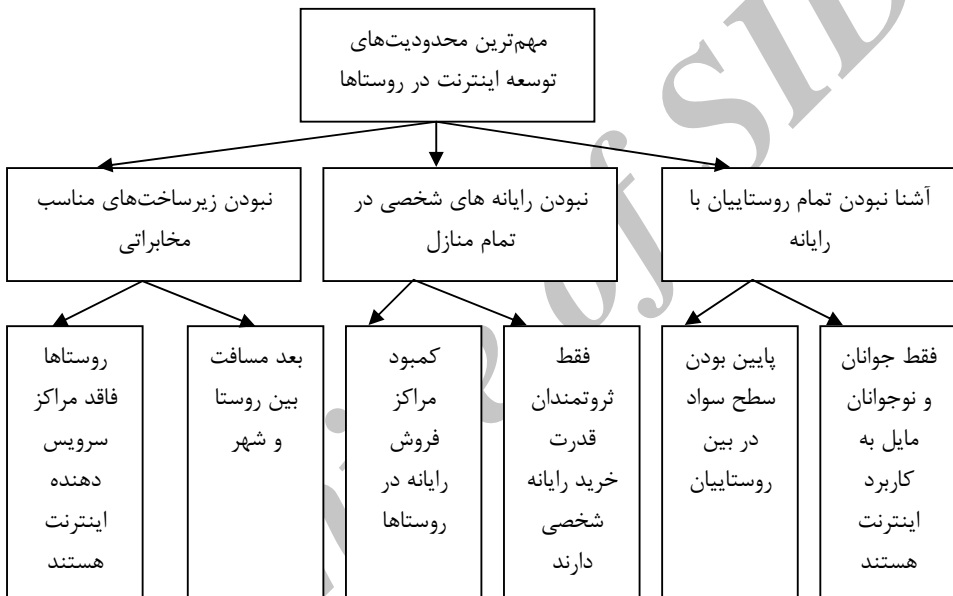
اصطلاح شکاف دیجیتالی به شکاف مابین افرادی که به فناوری های اطلاعاتی و ارتباطی دسترسی دارند و کسانی که به این فناوری ها دسترسی ندارند بازمی گردد (McClure, 2008). تفاوت های جهانی در دسترسی به اینترنت و دیگر فناوری های ارتباطات و اطلاعات، به شکاف دیجیتالی میان دارندگان این تکنولوژی و افراد محروم از این تکنولوژی منجر شده است. اغلب، شکاف دیجیتالی را به جهانی، منطقه ای یا ملی بخش کرده اند و همچنین، در سطح ملی یک شکاف دیجیتالی میان شهر و روستا دیده می شود. ون دجیک بر این باور است که برای درک مفهوم شکاف دیجیتالی موضوع هایی همچون، مهارت های دیجیتالی، تحلیل فرهنگ و نوع زندگی و الگوهای مورد استفاده روزانه باید مورد بررسی قرار گیرد (Furuholt & Kristiansen, 2007).

نشست جهانی جامعه اطلاعاتی که در سال (۲۰۰۳) تشکیل گردید، به شدت بر ضرورت پرکردن این شکاف دیجیتالی تأکید کرده است. از آنجایی که بیش تر مردم آسیا و اقیانوسیه در مناطق روستایی زندگی می کنند، پرکردن شکاف دیجیتالی بین شهر و روستا یکی از مهم ترین وظایف در جهت خلق جامعه و مردم جه تدهی شده به سوی جامعه اطلاعاتی است. "اتحادیه بین المللی ارتباطات راه دور" درباره شاخص های دسترسی به اطلاعات دیجیتالی در کشورهای گوناگون جهان، به دسته بندی آن ها در طبقه بندی چهارگانه ای اقدام کرده است. براساس این دسته بندی، ۱۸۰ کشور جهان در چهار گروه: کشورهای دارای بالاترین سطح دسترسی، کشورهای دارای سطح بالای دسترسی، کشورهای دارای سطح دسترسی متوسط و کشورهای دارای سطح دسترسی پایین دسته بندی شده اند (Sam Kang, 2009).

مالکی (Maleki, 2003)، از این روست که گفته می شود توسعه دیجیتالی نواحی روستایی، در واقع باز شدن درهایی به روی روستاییان برای دسترسی به امکانات نامحدود است. جلالی (Jalali, 2006)، بر این اساس، پیش بینی می شود که همانند شهرها، در روستاهای هزاره سوم با ورود ابزارهای ارتباطی و اطلاعاتی، خدمات گوناگون و ارزنده ای در اختیار روستاییان قرار گیرد به گونه ای که دسترسی به فناوری اطلاعات برای جوامع روستایی جهت جذب و نگهداشت مشاغل خود و زنده ماندن از نظر اقتصادی تبدیل به یک ضرورت شود.

کاواسومی (Kavasoumi, 2005)، بر این باور است که ارتباطات در مناطق روستایی با واقعیاتی مانند، اختلاف شدید در خدمات ارتباطی و اطلاعاتی میان شهر و روستا، محدودیت

خدمات عمومی، موجود نبودن پرسنل ماهر، نیاز بالا به خدمات بهداشتی و آموزشی و مانند آن همراه است. زیمس (Zamas, 2006)، درچنین شرایطی، روستاها به عنوان سکونت گاههایی که رفته رفته راه انزوا را در پیش می گرفتند، به یک باره امکانی گسترده و بی نظیر را برای ایجاد ارتباط با سایر مناطق به خود دید ه اند تا آنجا که می توان ادعای اغراق آمیز مرگ فاصله ها را مطرح نمود. مهم ترین محدودیت های توسعه اینترنت در روستاها را می توان در نمودار ۱ مشاهده نمود (Fazelnia & Akbari, 2012, p:93).

نمودار ۱- مهم ترین محدودیت های توسعه اینترنت در روستاها

جلالی (Jalali, 2006)، اگر چه توسعه فناوری اطلاعات و ارتباطات در مناطق روستایی در کشورهای گوناگون جهان تجربه ای موفق بشمار می آید، اما بی شک ساز و کار تأثیرگذاری آن در کشورهای گوناگون متفاوت است. بر مبنای مطالعات انجام شده این فناوری ها تأثیراتی را در ابعاد گوناگون زندگی روستاییان بر جای می گذارد که در سه حوزه قابل بررسی است: آگاهی، نگرش، مهارت و فعالیت.

باهات، (Bahat, 2003) توسعه روستایی به عنوان یک فرایند تغییرات اجتماعی- اقتصادی و فرهنگی در محیط روستا، شامل بهبود بازدهی و افزایش اشتغال، درآمد و توسعه مهارت های فردی و گروهی روستاییان، تأمین حداقل قابل قبول سطح تغذیه، مسکن، آموزش و پرورش و بهداشت

می باشد. اگر چه روستا و زندگی روستایی با فعالیت های کشاورزی عجین شده و کشاورزی نقش اصلی را در فعالیت های توسعه روستایی دارد، اما در سه دهه گذشته نقش فعالیت های اشتغال زای موسوم به فعالیت های خارج از مزرعه به عنوان فرصت های تکمیلی اشتغال تولید و افزایش درآمد خانوارهای روستایی مورد توجه سیاست گذاران و برنامه ریزان قرار گرفته است.

هدایتی مقدم (Hedayati moghadam, 2008) ، نخستین مرکز فناوری ارتباطات و اطلاعات روستایی دنیا در سپتامبر ۱۹۸۵ میلادی در یکی از روستاهای سوئد با جمعیتی بالغ بر ۸۰۰ نفر راه اندازی شد این روستا به شدت با افزایش مهاجرت جوانان روستایی مواجه بود که دولت با تشویق و ترغیب مردم به استفاده وسیع از فناوری اطلاعات به مقابله آن پرداخت. پس از آن، مراکز فناوری اطلاعات در سایر کشورهای دنیا به سرعت گسترش یافت، به گونه ای که امروزه نمونه های آن را در سراسر جهان می توان مشاهده کرد. این مراکز در شکل های گوناگون به وسیله دولت ها، سازمان های توسعه، سازمان های غیرانتفاعی و کارآفرینان، بمنظور تغییر فرصت ها و شرایط محلی دایر شدند. انگلستان، فرانسه، امریکا، کانادا، استرالیا از جمله کشور هایی هستند که دارای بیشترین مراکز فناوری اطلاعات بوده و این مراکز نقش مهمی در توسعه روستایی این کشورها داشته اند. ایران نیز از سال ۱۳۸۲ با امضای اعلامیه اصول جامعه اطلاعاتی متعهد شده که در ساختار جامعه اطلاعاتی جهانی تأثیرگذار باشد و از آن سال به بعد به طور جدی به این فناوری توجه شده است. البته، روستای شاهکوه از سال ۱۳۷۹ به اینترنت متصل شده بود. دفاتر ICT روستایی، پس از تدوین دستورکارها و انجام اقدام های اولیه در وزارت خانه مربوط با این عنوان، از سال ۱۳۸۴ شمسی در روستاهایی که از نظر زیرساخت امکانات لازم را داشتند، آغاز به فعالیت کرد (Dehghani, 2009, p:7).

رضوانی (Rezvani, 2009) ، در کتاب "مقدمه ای بر برنامه ریزی توسعه روستایی در ایران" توجه به ICT را از اولویت های اساسی در فرایند برنامه ریزی توسعه زندگی زنان روستایی کشور دانسته و از آن به عنوان ابزاری ضروری جهت رشد و آنان یاد کرده است و به کاربردهای متنوع و گسترده ICT و IT در نواحی روستایی اشاره نموده است.

جلالی (Jalali, 2006) ، در کتابی با عنوان "یک سال تلاش در توسعه فناوری اطلاعات" نتیجه تلاش ها و فعالیت های انجام شده در راستای تحقق فناوری اطلاعات و گسترش آن در روستاهای ایران را بیان نموده و مشکلات پیش روی در این زمینه را برشمرده است. وی به عنوان یکی از پایه گذاران ایجاد مراکز فن آوری اطلاعات و ارتباطات روستایی در ایران، به همراه سایر همکارانش طرحی را در روستای قرن آباد، واقع در شهرستان گرگان اجرا کرده است، که به عنوان یک پایلوت ملی از اهمیت ویژه برخوردار است. مرکز جامع خدمات کاربردی فناوری اطلاعات روستایی در

روستای قرن آباد با چشم انداز توسعه اقتصادی، فرهنگی و اجتماعی و با بهره گیری از دستاوردهای فن آوری اطلاعات و ارتباطات با خودیاری روستاییان احداث شده است. شواهد نشان می دهند که اینترنت کنش متقابل اجتماعی را پرورش می دهد و از این راه پیوستگی جامعه روستایی را افزایش داده و مهاجرت به بیرون را کاهش می دهد. شبکه های ارتباطی روستایی می توانند برخی از بینش های منفی زندگی روستایی، که منجر به ناامیدی و کاهش جمعیت می شود را کاهش دهد. به طور کلی کاربردهای فناوری اطلاعات و ارتباطات در توسعه روستایی به صورت خاص در جنبه های زیر دسته بندی شده است:

- ۱- سیستمی برای حمایت تصمیم گیری مجریان
- ۲- سیستمی برای توسعه خدمات رسانی به شهروندان
- ۳- سیستمی برای توسعه دسترسی شهروندان به اطلاعات و قادر ساختن آنها در زمینه اتصال به شبکه و به اشتراک گذاشتن اطلاعات. (Vedakumari, 2005, Pp. 401).

جدول ۱- خدمات قابل ارائه در دفاتر ICT روستایی در ایران. (Akavan, 2009).

خدمات اختصاصی دفاتر	
خدمات کشاورزی	
خدمات تجاری	خدمات تفریحی و گردشگری
خدمات آموزشی	خدمات بهداشتی
خدمات اطلاع رسانی	
خدمات کسب و کار	خدمات امنیتی
خدمات قضایی	خدمات بهداشتی
خدمات ثبتی	خدمات آموزشی
خدمات پایه ای دفاتر	
خدمات پستی	خدمات تلفن ثابت و همراه
خدمات رایانه ای	خدمات بانکی (پست بانک)

پیشینه پژوهش

تنگتراکول و په آ (Tengtrakul, Jon M. Peha, 2011) در پژوهشی با عنوان "دست یابی و نفوذ فناوری اطلاعات و ارتباطات در مناطق روستایی تایلند"، نشان دادند در مناطقی از روستاهای تایلند که خط تلفن ثابت وجود دارد، ۷۰ درصد از روستاییان برای دسترسی به اینترنت، اقدام به خرید رایانه کرده اند، هر چند که پول کافی برای این منظور نداشته اند.

کواسومی (Kavasoumi, 2003)، از کشور ژاپن، در مطالعه ای با عنوان "پیمایش جهانی بر روی ارتباطات به بررسی شاخص های ارتباطی در روستاها و نواحی دور افتاده پرداخته است. مشخص شد تعدادی از مشکلاتی که در زمینه فن آوری ارتباطات در نواحی روستایی مشاهده می شود، خارج از موضوع ارتباطات بوده، نیازمند هماهنگی در زمینه های زیرساختی، مانند: برق رسانی روستایی، توسعه شبکه حمل و نقل، آموزش و برنامه های پرورشی است. در این پژوهش، پس از بررسی مباحثی همچون، وضعیت زنان در نواحی روستایی، تفاوت درآمدی بین مناطق روستایی و شهری و وضعیت خدمات در مناطق روستایی، موضوع هایی مانند میزان دسترسی به تلفن و نیازمندی های مناطق روستایی در زمینه ICT بررسی شده است. سپس به صورت تفکیک شده برای ۲۵ کشور گوناگون، نیازمندی های مناطق روستایی در زمینه کاربردهای فن آوری اطلاعات و ارتباطات، مانند: آموزش الکترونیکی، بهداشت الکترونیکی و سایر خدمات الکترونیکی بررسی شده است.

نانسی هافکین (Nancy hafkin, 2006) در پژوهشی با عنوان "جنسیت، فناوری اطلاعات و کشورهای در حال توسعه"، نشان داد: عدم توسعه زیر ساختارهای مناسب و مورد نیاز در سطح روستاها، وجود هنجارهای اجتماعی و فرهنگی خاص در روستاها، کمبود وقت زنان مزدوج، بالا بودن هزینه های استفاده از فناوری اطلاعات و ارتباطات در روستاها و عدم توان پرداخت این هزینه ها توسط زنان روستایی، در دسترس نبودن آسان این فناوری ها در زمان ها و مکان های متناسب با نیاز زنان روستایی، پائین بودن سطح دانش و مهارت کارشناسان زنان روستایی بخش دولتی، عدم برگزاری دوره های آموزشی فنی حرفه ای برای زنان روستایی برای ورود و حضور در جامعه اطلاعاتی، کمبود سرمایه گذاری و تخصیص اعتبارات برای پیدایش و توسعه فناوری اطلاعات و ارتباطات در روستاها و نامشخص بودن سهم دختران و زنان روستایی از این اعتبارات از جمله موانع دسترسی ایشان به فناوری اطلاعات و ارتباطات به شمار می آیند.

شاپی ترینن (Shapi trinen, 2007) در پژوهش با عنوان "جنسیت و فناوری های ارتباطات و اطلاعات"، به این واقعیت دست یافت که زنان روستایی به واسطه نقش هایی که در خانواده و نگهداری فرزندان دارند و نیز پاره ای از عوامل اجتماعی و فرهنگی امکان حضور در سایر نقاط برای بهره گیری از چنین فناوری هایی مشکل دارند. لذا پیش بینی ساز و کارهایی امکان ویژه برای سهولت دسترسی زنان روستایی در طول روز و در خود روستاها برای بهره گیری استفاده از این فناوری ها ضروری است.

گرامین بانک (Geramin bank, 2009) در پژوهشی با عنوان " ICT و برابری جنسیتی، جنسیت و توسعه گروه"، نشان داد: فناوری اطلاعات و ارتباطات می توانند برای زنان کارآفرینی که

با محدودیت منابع روبه رویند، از راه کاهش هزینه های داد و ستد، افزایش سطح پوشش بازار و حتی توسعه بازار به آن سوی مرزها و بالا بردن میزان اطلاعات آن‌ها از بازارهای جهانی و بین المللی کمک شایانی نمایند. هم‌چنین، فناوری اطلاعات و ارتباطات می‌توانند زمینه و بستر لازم را برای شبکه بندی و ایجاد تشکل های صنفی و تولیدی و زنان روستایی و در نهایت، امکان تقویت و سودآوری کسب و کارهای ایشان را فراهم آورند. وی با ارائه تسهیلاتی به زنان روستایی برای دریافت تلفن همراه، فرصت های اشتغال، کسب درآمد و بهبود وضعیت معاش خانوارهای روستایی را فراهم آورده است. زنان روستایی از راه تلفن های همراه توانسته اند با اطلاع از وضعیت بازار و قیمت ها، محصولات و صنایع دستی خود را به آسانی و بدون واسطه به فروش برسانند. در کشور پرو نیز زنان روستایی توانسته اند از طریق اینترنت، کیک ها و دسرهای تولیدی خود را از راه وب سایت و پست الکترونیک برای حدود دو میلیون پروی مقیم خارج از کشور عرضه نمایند. این افراد با گذراندن حدود سه ساعت آموزش روش استفاده از امکانات اینترنت از جمله پست الکترونیک را فراگرفته اند.

صرامی و بهاری (Sarami & Bahari, 2010)، در پژوهشی با عنوان "نقش ICT در توسعه روستایی" به این نتیجه دست یافتند که بهره گیری از فناوری اطلاعات و ارتباطات (ICT) می‌تواند سبب توانمندسازی و تاثیرگذاری آگاهانه این قشر فراموش شده در روند توسعه روستاهای کشور گردد و توجه به ICT روستایی می‌تواند از ابعاد گوناگون در توسعه پایدار روستایی موثر واقع شود. ICT در روستا می‌تواند در قالب مفهوم توانمند سازی به حساب آید و توانمند سازی می‌تواند ابعاد گوناگونی چون آموزش، بهداشت، بازاریابی و داد و ستد، درآمد، گردشگری، بهره وری و غیره را داشته باشد.

فرجی سبکبار و همکاران (Faraji sabokbar, 2009)، در پژوهشی با عنوان "ارزیابی نقش ICT در توانمندسازی زنان روستایی" نشان داد که زنان در سطوح بالای استفاده از فناوری، درجات بالاتری از توانمندی را حائز هستند. در ابعاد توانمندی (اقتصادی، اجتماعی، سیاسی و روانی) نیز تاثیرات ICT بر ابعاد فردی و روانی مشهودتر است. از سوی دیگر، استفاده از فناوری رابطه معناداری را با تغییر نگرش زنان نسبت به نقش زن در جامعه روستایی نشان می‌دهد.

محمودیان (Mahmoudiyan, 2003) در پژوهشی با عنوان "روابط متقابل بین مناطق شهری و روستایی در کشورهای در حال توسعه"، نشان داد: وضعیت زنان در هر جامعه ای نشانگر مقدار پیشرفت آن جامعه است و این واقعیتی است که روز به روز تعداد بیش‌تری آن را در می‌یابند. نوری (Nouri, 2006)، در پژوهشی با عنوان "تحلیل زمینه های گسترش های فناوری جدید اطلاعاتی و ارتباطی در توسعه زندگی زنان روستایی" به این نتیجه رسیده است که جهت دستیابی

به آثار مثبت فناوری اطلاعات و ارتباطات ضروری است بستر مناسب برای گسترش کاربرد این فناوری در ابعاد گوناگون اقتصادی، اجتماعی و سیاسی در همه سطوح اعم از ملی، منطقه ای و محلی فراهم شود.

مولایی هشجین و همکاران (Mowla'ii Hshjyn, 2012)، در پژوهشی با عنوان "نقش دفاتر فناوری اطلاعات و ارتباطات در توسعه ی پایدار روستایی شهرستان مشکین شهر" نشان دادند که تأثیر مثبت دفاتر ICT بر استفاده ی روستاییان از خدمات پایه ی دفاتر، بازاریابی، تولیدات متناسب با نیاز بازار، ایجاد زمینه های شغلی جدید، افزایش درآمد، ایجاد مشاغل مرتبط با ICT، اقتصاد روستایی و توانمند سازی است. نتایج بدست آمده از مطالعه نشان می دهد که روستاییان از خدمات اطلاع رسانی و خدمات اختصاصی دفاتر نسبت به خدمات پایه، استفاده کمتری داشته اند. بنابراین، تأثیر دفاتر ICT بر جنبه های گوناگون در سطح روستا به صورت همه جانبه انجام نگرفته است.

نیک نام (Niknami, 2006)، در پژوهشی با عنوان "فناوری اطلاعات و ارتباطات و زنان روستایی" به این نتیجه رسید: که حدود نیمی از جامعه روستایی را دختران و زنان روستایی تشکیل می دهد، بهره گیری از فناوری اطلاعات و ارتباطات در چارچوب تجزیه و تحلیل های جنسیتی می تواند سبب توانمندسازی و افزایش شیوه نگرش به زندگی در این قشر فراموش شده در روند توسعه روستاهای کشور گردد. در نظر گرفتن این قشر در تمامی ابعاد برنامه های توسعه ضرورتی انکار ناپذیر می باشد. این درحالی است دختران و زنان روستایی با برعهده داشتن نقش های فعالانه و مشارکتی در خانواده و پیکره جامعه روستایی، غالباً در بسیاری از برنامه های توسعه نادیده انگاشته شده اند، و این فراموشی خود به مثابه عاملی تأثیرگذار در عدم موفقیت برنامه های مورد نظر بوده است. ظرفیت سازی، تسهیل دسترسی به این فناوری ها، و نیز رفع موانع موجود می تواند فرصت های جدیدی را برای دختران و زنان روستایی به ارمغان آورد.

میرترابی (Mirtorabi, et al, 2010) در پژوهشی با عنوان "ارتباط عوامل موثر بر مشارکت زنان روستایی در فعالیت های بخش کشاورزی، نشان داد، حدود ۶۰ درصد زنان روستایی مورد مطالعه از نظر میزان استفاده از راه های ارتباطی و منابع اطلاعاتی در سطح پایینی قرار دارند. با توجه به این مسئله از یک سو و تأثیر مثبت و معنی داری میزان استفاده از راههای ارتباطی و منابع اطلاعاتی در شکل گیری و بهبود مشارکت در فعالیت های، اقتصادی - کشاورزی، پیشنهاد می شود ضمن بهبود میزان دسترسی زنان روستایی به راه ها و منابع اطلاعاتی نسبت به برنامه ریزی مناسب در جهت تقویت ارتباط بین زنان روستایی با مروجان و عواملان توسعه و سایر منابع و راه های ارتباطی

جهت افزایش دانش، اطلاعات و آگاهی بر اساس نیازهای واقعی زنان روستایی اقدام های مفتضی صورت گیرد.

عنبنستانی (Anbestani, 2011, PP: 213-187)، در پژوهشی با عنوان "تحلیل آثار اجتماعی، اقتصادی و کالبدی ICT در توسعه ی نواحی روستایی" نشان داد که ICT روستایی می تواند در ابعاد گوناگون اجتماعی، اقتصادی و کالبدی آثار مبتنی بر جای نهد و تفاوت معنی دار در پاسخگویی روستاییان در روستاهای برخوردار و نابرخوردار بیانگر این مطلب است، افزون بر آن، نظر کارشناسان و متخصصان محلی نیز یافته های بدست آمده از دیدگاه روستاییان را مورد تایید قرار می دهد، با توجه به یافته های پژوهش راهکارهای اجرایی مانند ارائه خدمات نهادهای اداری دولتی در محیط های روستایی از راه دفاتر ICT روستایی، امکان برقراری ارتباط بین مدیرات محلی روستایی و نهادهای اداری دولتی از راه امکانات دفاتر ICT روستایی و نظایر این ها نیز پیشنهاد می شود.

دنیای امروزه نقطه توجه خود را به یادگیری علوم روز معطوف کرده است. لازمه تحقق اهداف، با توجه به دانش گسترده فناوری اطلاعاتی و ارتباطی امروز، بهره‌وری از تمام امکانات و فناوری‌های غنی در دسترس است. استفاده از فناوری در انجام کارهای روز مره و توسعه دانش و مهارت ها جزء ضرورت های اساسی است. با توجه به اهمیت فعالیت های اجتماعی- اقتصادی در زندگی و لزوم ارتقای دانش در این حوزه ها، اهمیت دادن به بهره گیری هر چه بهتر از پدیده ICT لازم و ضروری به نظر می رسد.

اهداف پژوهش

با توجه به این که هدف اصلی این پژوهش عبارت بود از بررسی دیدگاه زنان در مورد تاثیر استفاده از فناوری اطلاعات و ارتباطات (ICT) بر فعالیت های اجتماعی- اقتصادی آنان در روستاهای بخش کربال شهرستان شیراز. ما فعالیت های اجتماعی- اقتصادی زنان روستایی را در چندین مقوله مورد بررسی قرار داده ایم. از جمله: آگاهی و اطلاعات که شامل: آگاهی از فرصت های شغلی، آگاهی از بازار، بلایای طبیعی، انتخاب همسر، اخبار اجتماعی و اقتصادی، مسائل مذهبی، مشکلات مهاجرت به شهر، حقوق فردی و اجتماعی. چگونگی نگرش که شامل: عزت نفس، خود اثربخشی، استقلال فکری، احساس قدرت و امید به آینده. مشارکت در فعالیت ها که شامل: مشارکت اجتماعی، فعالیت اقتصادی، فعالیت آموزشی و زمان فعالیت. و مهارت ها که شامل: انواع مهارت های بهداشتی، فردی، هنری، خیاطی، آشپزی، تربیتی و... (Langroudi, 2009) می باشد.

پرسش‌های پژوهشی

- ۱- استفاده از (ICT) تا چه حد در افزایش آگاهی و اطلاعات زنان روستایی نقش دارد؟
- ۲- استفاده از (ICT) تا چه حد در نحوی نگرش زنان روستایی به زندگی نقش دارد؟
- ۳- استفاده از (ICT) تا چه حد در ایجاد روحیه مشارکت در فعالیت‌های زنان روستایی نقش دارد؟
- ۴- استفاده از (ICT) تا چه حد در افزایش مهارت‌های زنان روستایی نقش دارد؟
- ۵- استفاده از (ICT) تا چه حد در فعالیت‌های اجتماعی - اقتصادی زنان روستایی نقش دارد؟
- ۶- آیا بین دیدگاه زنان روستایی در خصوص نقش (ICT) بر حذف ویژگی‌های جمعیت شناختی تفاوت معنی داری وجود دارد؟

روش پژوهش

نوع مطالعه پیمایشی به صورت توصیفی می باشد. جامعه آماری این پژوهش کلیه زنان روستاهای بخش کربال (روستاهای دارای مرکز ICT) می باشد که تعداد آن‌ها حدود ۱۹۵۰ نفر در سال ۱۳۹۰ بوده است. برای تعیین نمونه مورد مطالعه پس از مراجعه به بخشداری ها و ادارات مربوطه و استخراج لیست روستاهای بخش کربال به تعداد ۶۷ روستا (روستاهایی که در کنار رود کر از جنوب شرقی شهرستان مرودشت شروع شده و تا شمال غربی شهرستان خرامه ادامه دارد)، تعداد ۲۱ روستا که دارای مرکز (ICT) می باشند، فهرست کرده و سپس بر اساس جدول تعیین حجم نمونه کرجسی مورگان تعداد ۳۲۰ نفر از زنان روستایی به شیوه نمونه گیری تصادفی به عنوان نمونه انتخاب شدند. روش نمونه گیری در این پژوهش به صورت تصادفی و از نوع خوشه ای طبقه ای می باشد. بدین ترتیب که ابتدا به دلیل زیاد بودن حجم جامعه آماری به صورت خوشه‌ای در بین روستاهای دارای مرکز (ICT) نمونه گیری انجام شد و سپس در این روستاها برای مشخص نمودن اعضای نمونه به صورت طبقه ای نمونه گیری شد تا سهم اعضای نمونه نسبت به سهم آنها در جامعه آماری رعایت شده باشد. برای گردآوری اطلاعات از دو روش کتابخانه ای (استفاده از کتاب های کتابخانه، پایان نامه ها، مجلات و فصلنامه های مرتبط با موضوع) و روش میدانی با پرسشنامه ای محقق ساخته (حاوی ۳۰ سوال) که با طیف ۵ درجه‌ای لیکرت که متناسب با فرضیه ها تدوین شده بود مورد استفاده قرار گرفت. با توجه به این‌که این پژوهش دارای ۶ سوال می‌باشد به استثنای سوال آخر که مربوط به ویژگیهای جمعیت شناختی می باشد، اطلاعات حاصل از گویه های ۱ تا ۵ برای پاسخگویی به سوال ۱ پژوهش می باشد، اطلاعات حاصل از گویه‌های شماره ۶ تا ۱۰ برای پاسخگویی به سوال ۲ پژوهش می باشد، اطلاعات حاصل از گویه های شماره ۱۱ تا ۱۶ مربوط به سوال سوم و اطلاعات حاصل از گویه‌های شماره ۱۷ تا ۲۳ برای

پاسخگویی به سوال ۴ و اطلاعات حاصل از گویه های ۲۴ تا ۳۰ برای پاسخگویی به سوال ۵ پژوهش می‌باشد. برای بررسی روایی، از روش روایی صوری و محتوایی با بهره مندی از اظهار نظرهای متخصصان و اساتید در حوزه های علوم تربیتی و ICT استفاده شده است. برای سنجش پایایی، پس از اجرای آزمایشی بین ۳۰ نفر از افراد، آلفای کرونباخ برای این پرسشنامه ۰/۸۷ محاسبه گردید با استفاده از بار عاملی، بار عاملی گویه ها در ابعاد گوناگون محاسبه گردید که در جدول ۲ قابل مشاهده است. برای تحلیل داده های پژوهش از دو شیوه آمار، توصیفی نظیر فراوانی، درصد فراوانی و ترسیم نمودار استفاده شد و در شیوه تحلیل استنباطی برای تجزیه و تحلیل داده‌ها با مقیاس اسمی از آزمون مجذور خی دو و در ارتباط با داده ها با مقیاس نسبی با توجه به گروههای مستقل (دو گروهی و چند گروهی) از آزمون یومن - ویتنی و کراسکال - والیس استفاده شده است.

جدول ۲- تحلیل عاملی پرسشنامه محقق ساخته (فعالیت های اجتماعی - اقتصادی).

شماره گویه	ابعاد
۱- افزایش آگاهی و اطلاعات	۱-۵- فعالیت های اجتماعی- اقتصادی
۲- چگونگی نگرش	۲- افزایش
۳- ایجاد روحیه مشارکت	۳- افزایش
۴- مهارت ها	۴- افزایش
۵- مشارکت	۵- فعالیت های اجتماعی- اقتصادی
۶- چگونگی نگرش	۲- افزایش
۷- ایجاد روحیه مشارکت	۳- افزایش
۸- مهارت ها	۴- افزایش
۹- مشارکت	۵- فعالیت های اجتماعی- اقتصادی
۱۰- افزایش آگاهی و اطلاعات	۱-۵- فعالیت های اجتماعی- اقتصادی
۱۱- چگونگی نگرش	۲- افزایش
۱۲- ایجاد روحیه مشارکت	۳- افزایش
۱۳- مهارت ها	۴- افزایش
۱۴- مشارکت	۵- فعالیت های اجتماعی- اقتصادی
۱۵- افزایش آگاهی و اطلاعات	۱-۵- فعالیت های اجتماعی- اقتصادی

ادامه جدول ۲

شماره	ابعاد
گویه	۱- افزایش آگاهی و ۲- چگونگی ۳- ایجاد روحیه ۴- افزایش ۵- فعالیت های
	اطلاعات نگرش مشارکت مهارت ها اجتماعی- اقتصادی
۱۶	۰/۵۴
۱۷	۰/۶۱
۱۸	۰/۶۵
۱۹	۰/۷۱
۲۰	۰/۶۰
۲۱	۰/۷۰
۲۲	۰/۸۲
۲۳	۰/۷۶
۲۴	۰/۷۸
۲۵	۰/۵۳
۲۶	۰/۸۰
۲۷	۰/۸۱
۲۸	۰/۷۹
۲۹	۰/۶۶
۳۰	۰/۷۵

یافته ها

پرسش نخست پژوهش: استفاده از (ICT) تا چه حد در افزایش آگاهی و اطلاعات زنان روستایی نقش دارد؟

جدول ۳- توزیع فراوانی و آزمون خی دو برای بررسی تاثیر (ICT) بر افزایش آگاهی و اطلاعات زنان روستایی.

Sig	X2	f.D	جمع	خیلی زیاد	زیاد	تاحدودی	کم	خیلی کم	متغیر
			۳۲۰	۷۷	۲۲۷	۱۶	۰	۰	فراوانی
۰/۰۰۰	۱۳/۰۷	۴	۱۰۰/۰	۲۵/۲	۷۰/۵	۶/۳	۰	۰	درصد

با توجه به داده های جدول ۳ از تعداد کل پاسخگویان صفر درصد به گزینه های خیلی کم و کم، ۶/۳ درصد به گزینه تا حدودی، ۷۰/۵ درصد به گزینه زیاد و ۲۵/۲ درصد به گزینه خیلی زیاد پاسخ داده اند. که بیشترین فراوانی مربوط به گزینه زیاد می باشد. همچنین خی دو محاسبه شده (۱۳/۰۷۲) از مقدار خی دو جدول (۹/۲۱) بزرگتر است، لذا با ۹۹ درصد اطمینان می توان گفت بین فراوانی های مشاهده شده و فراوانی های مورد انتظار تفاوت معنی داری وجود دارد و این نتیجه حاکی از آن است که استفاده از (ICT) در حد زیاد در افزایش آگاهی و اطلاعات زنان روستایی تاثیر دارد.

پرسش دوم پژوهش: استفاده از (ICT) تا چه حد در نحوی نگرش زنان روستایی به زندگی نقش دارد؟

جدول ۴- توزیع فراوانی و آزمون خی دو برای بررسی تاثیر (ICT) بر چگونگی نگرش به زندگی

زنان روستایی.

Sig	X2	Df	جمع	خیلی زیاد	زیاد	تا حدودی	کم	خیلی کم	متغیر
۰/۰۰۰	۱۸/۶۷	۴	۳۲۰	۱۱۰	۲۰۲	۸	۰	۰	فراوانی
			۱۰۰/۰	۳۴/۱	۶۳/۷	۲/۴	۰	۰	درصد

با توجه به داده های جدول ۴ از تعداد کل پاسخگویان صفر درصد به گزینه های خیلی کم و کم، ۲/۴ درصد به گزینه تا حدودی، ۶۳/۷ درصد به گزینه زیاد و ۳۴/۱ درصد به گزینه خیلی زیاد پاسخ داده اند. که بیشترین فراوانی مربوط به گزینه زیاد می باشد. همچنین خی دو محاسبه شده (۱۸/۶۶۸) از مقدار خی دو جدول (۹/۲۱) بزرگتر است، لذا با ۹۹ درصد اطمینان می توان گفت بین فراوانی های مشاهده شده و فراوانی های مورد انتظار تفاوت معنی داری وجود دارد. این نتیجه حاکی از آن است که استفاده از (ICT) تا حد زیاد در نحوی نگرش به زندگی زنان روستایی نقش دارد.

پرسش سوم پژوهش: استفاده از (ICT) تا چه حد در ایجاد روحیه مشارکت در فعالیت های زنان روستایی نقش دارد؟

جدول ۵- توزیع فراوانی و آزمون خی دو برای بررسی تاثیر (ICT) بر ایجاد روحیه مشارکت در

فعالیت های زنان روستایی.

Sig	X2	f.D	جمع	خیلی زیاد	زیاد	تا حدودی	کم	خیلی کم	متغیر
۰/۰۰۰	۱۴/۵۸	۴	۳۲۰	۱۱۰	۲۰۲	۶	۲	۰	فراوانی
			۱۰۰/۰	۳۴/۴	۶۳/۴	۱/۹	۰/۳	۰	درصد

با توجه به داده های جدول ۵ از تعداد کل پاسخگویان صفر درصد به گزینه های خیلی کم و کم، ۰/۳ درصد به گزینه کم، ۱/۹ درصد به گزینه تا حدود، ۶۳/۴ درصد به گزینه زیاد ۳۴/۴ درصد به گزینه خیلی زیاد پاسخ داده اند. که بیشترین فراوانی مربوط به گزینه زیاد می باشد. همچنین، خی دو محاسبه شده (۱۴/۳۵۷) از مقدار خی دو جدول (۱۱/۳۴) بزرگتر است، لذا با ۹۹ درصد اطمینان می توان گفت بین فراوانی های مشاهده شده و فراوانی های مورد انتظار تفاوت معنی داری وجود دارد. و این نتیجه حاکی از آن است که استفاده از (ICT) در حد زیاد در افزایش روحیه مشارکت در فعالیت های زنان روستایی تاثیر دارد.

پرسش چهارم پژوهش: استفاده از (ICT) تا چه حد در افزایش مهارت های زنان روستایی نقش دارد؟

جدول ۶- توزیع فراوانی و آزمون خی دو برای بررسی تاثیر (ICT) بر افزایش مهارت های

زنان روستایی.

Sig	X2	f.D	جمع	خیلی		تا حدودی	کم	متغیر	
				زیاد	خیلی زیاد			کم	خیلی کم
۰/۰۰	۱۳/۳۴	۴	۳۲۰	۱۳۴	۱۷۳	۱۳	.	۰	فراوانی
			۱۰۰/۰	۴۲/۱	۵۳/۴	۳/۴	۰	۰	درصد

با توجه به داده های جدول ۶ از تعداد کل پاسخگویان صفر درصد به گزینه های خیلی کم و کم، ۱/۳ درصد به گزینه تا حدودی، ۵۴/۷ درصد به گزینه زیاد و ۴۲/۲ درصد به گزینه خیلی زیاد پاسخ داده اند. که بیشترین فراوانی مربوط به گزینه زیاد می باشد. همچنین، خی دو محاسبه شده (۱۳/۳۴۲) از مقدار خی دو جدول (۹/۲۱) بزرگتر است، لذا با ۹۹ درصد اطمینان می توان گفت بین فراوانی های مشاهده شده و فراوانی های مورد انتظار تفاوت معنی داری وجود دارد و این نتیجه حاکی از آن است که استفاده از (ICT) در حد زیاد در افزایش نمرات درسی دانش آموزان سال سوم متوسطه تاثیر دارد.

پرسش پنجم پژوهش: استفاده از (ICT) تا چه حد در فعالیت های اجتماعی - اقتصادی زنان روستایی نقش دارد؟

جدول ۷- توزیع فراوانی و آزمون خی دو برای بررسی تاثیر (ICT) بر افزایش فعالیت های

اجتماعی - اقتصادی زنان روستایی.

Sig	X2	f.D	جمع	خیلی	زیاد	تا	کم	خیلی	متغیر
				زیاد	حدودی	کم	کم		
۰/۰۰	۱۳/۵۸	۴	۳۲۰	۲۱	۲۹۳	۶	۰	۰	فراوانی
			۱۰۰/۰	۶/۵	۹۱/۹	۱/۶	۰	۰	درصد

با توجه به داده های جدول ۷ از تعداد کل پاسخگویان صفر درصد به گزینه های خیلی کم و کم، ۱/۶ درصد به گزینه تا حدودی، ۶/۶ درصد به گزینه خیلی زیاد پاسخ داده اند. که بیشترین فراوانی مربوط به گزینه زیاد می باشد. هم چنین، خی دو محاسبه شده (۱۳/۵۸۷) از مقدار خی دو جدول (۹/۲۱) بزرگ تر است. لذا با ۹۹ درصد اطمینان می توان گفت بین فراوانی های مشاهده شده و فراوانی های مورد انتظار تفاوت معنی داری وجود دارد. و این نتیجه حاکی از آن است که استفاده از (ICT) در حد زیادی در فعالیت های اجتماعی - اقتصادی زنان روستایی تاثیر دارد.

پرسش ششم پژوهش: آیا بین دیدگاه زنان روستایی در خصوص نقش (ICT) بر حذف ویژگی های جمعیت شناختی تفاوت معنی داری وجود دارد؟

جدول ۸- آزمون یو من - ویتنی برای بررسی رابطه تاثیر (ICT) با سن ازدواج زنان روستایی.

Sig	Z	U mann - whitny	M	N	سال	ویژگی
۰/۲۶۵	۱/۱۱۶	۱/۲۸۱	۱۶۳/۸۹	۱۲۲	بالای ۲۵ سال	سن ازدواج
			۱۵۸/۳۸	۱۹۸	زیر ۲۵ سال	

با توجه به جدول ۸، U بدست آمده (۱/۲۸۱) در سطح ۹۵ درصد از مقدار بحرانی جدول (۱/۶۴) کوچک تر می باشد، بنابراین تفاوت به لحاظ آماری معنادار نمی باشد. و می توان چنین نتیجه گیری کرد که بین استفاده از (ICT) و تاثیر آن بر فعالیت های اجتماعی - اقتصادی زنان روستایی سنین بالای ۲۵ سال و زیر ۲۵ سال از بعد سن ازدواج تفاوت معنی داری وجود ندارد و تاثیر آن بر این سنین یکسان بوده است.

جدول ۹- آزمون یو من - ویتنی برای بررسی رابطه تاثیر (ICT) با وضعیت اشتغال زنان روستایی.

Sig	Z	U mann - whitny	M	N	وضعیت	ویژگی
۰/۳۹۰	۰/۰۸	۹/۴۵۳	۱۶۰/۴۹	۲۴۳	خانه دار	وضعیت شغلی
			۱۶۰/۵۳	۷۷	شاغل	

بر اساس جدول ۹، U بدست آمده (۹/۴۵۳) در سطح ۹۵ درصد از مقدار بحرانی جدول (۱/۶۴) بزرگتر می باشد، بنابراین تفاوت به لحاظ آماری معنادار می باشد. و می توان چنین نتیجه گیری کرد که بین استفاده از (ICT) و تاثیر آن بر فعالیت های اجتماعی - اقتصادی زنان روستایی خانه دار و شاغل تفاوت معنی داری وجود دارد و تاثیر آن بر زنان شاغل بیشتر از زنان خانه دار بوده است.

جدول ۱۰- نتایج آزمون کروسکال-والیس با توجه به تعداد فرزندان زنان روستایی

Sig	df	X ²	M	N	ویژگی
۰/۷۵۸	۱	۱/۱۶۰	۰	۰	تعداد بدون فرزند
			۱۶۲/۳۳	۳۰	۲ یا ۱ فرزند
			۱۶۰/۳۱	۲۹۰	بالاتر از ۲ فرزند

بر اساس جدول ۱۰، X² محاسبه شده (۱/۱۶۰) از مقدار بحرانی جدول (۳/۸۴) با درجه آزادی ۱ در سطح ۹۵ درصد کوچکتر می باشد، بنابراین تفاوت به لحاظ آماری معنادار نمی باشد و می توان چنین نتیجه گیری کرد که تاثیر استفاده از (ICT) بر فعالیت های اجتماعی - اقتصادی زنان روستایی از بعد تعداد فرزندان یکسان می باشد.

جدول ۱۱- نتایج آزمون کروسکال-والیس با توجه به تحصیلات زنان روستایی.

Sig	Z	X ²	M	N	ویژگی		
۰/۹۱۵	۵	۱/۵۶۰	۱۶۳/۳۶	۸۳	زیر سوم ابتدایی		
			۱۶۱/۰۰	۸۱	چهار و پنجم ابتدایی		
			۱۵۷/۰۰	۸۰	اول تا سوم راهنمایی		
			۱۵۷/۰۰	۴۰	دیپلم		
			۱۶۵/۰۰	۲۰	کاردانی		
			۱۶۳/۵۹	۱۶	لیسانس		

بر اساس جدول ۱۱، X^2 محاسبه شده (۱/۵۶۰) از مقدار بحرانی جدول (۱۱/۰۷) با درجه آزادی ۵ در سطح ۹۵ درصد کوچک تر می باشد، بنابراین تفاوت به لحاظ آماری معنادار نمی باشد و می توان چنین نتیجه گیری کرد که تاثیر استفاده از (ICT) بر فعالیت های اجتماعی - اقتصادی زنان روستایی از بعد تحصیلات یکسان می باشد.

جدول ۱۲- نتایج آزمون کروسکال - والیس با توجه به سن زنان روستایی.

Sig	Z	X2	M	N	ویژگی
			۱۴۳/۰۰	۸	بالتر ۴۵
			۱۵۳/۲۸	۶۴	۴۵ - ۳۵
۰/۰۷۸	۳	۷/۳۲۷	۱۶۹/۴۳	۱۱۵	۳۵ - ۲۵
			۱۴۸/۶۴	۱۳۴	۲۵ - ۱۵

بر اساس جدول ۱۲، X^2 محاسبه شده (۷/۳۲۷) از مقدار بحرانی جدول (۷/۸۱) با درجه آزادی ۳ در سطح ۹۵ درصد کوچک تر می باشد، بنابراین تفاوت به لحاظ آماری معنادار نمی باشد و می توان چنین نتیجه گیری کرد که تاثیر استفاده از (ICT) بر فعالیت های اجتماعی - اقتصادی زنان روستایی از بعد سن یکسان می باشد.

بحث و نتیجه گیری

پرسش نخست: استفاده از (ICT) تا چه حد در افزایش آگاهی و اطلاعات زنان روستایی نقش دارد؟

یافته های این پرسش نشان می دهد که استفاده از (ICT) در افزایش آگاهی و اطلاعات زنان روستایی موثر است. استفاده از این فناوری باعث اعتلای میزان آگاهی و همچنین، باعث افزایش اطلاعات زنان روستایی می شود. فناوری اطلاعات و ارتباطات در جهان امروز چشم اندازهایی را برای جهانیان به ارمغان آورده که بر تمام ابعاد زندگی انسان قرن بیست و یکم تاثیر گذاشته است به گونه ای که بیش تر زنان را به سمت رایانه ها و کار با آن ها سوق داده است. کسب آگاهی، تحصیل دانش و اتصال اطلاعات، را با استفاده از سیستم های اطلاعاتی معاصر تسهیل و تسریع کرده است. این نتیجه همسو است با یافته های گرامین بانک (Geramin bank, 2009) که فناوری اطلاعات و ارتباطات می توانند برای زنان کارآفرینی که با محدودیت منابع روبه رویند، از راه کاهش هزینه های داد و ستد، افزایش سطح پوشش بازار و حتی توسعه بازار به آن سوی مرزها و بالابردن میزان اطلاعات و آگاهی آنها از بازارهای جهانی و بین المللی کمک شایانی نمایند. همچنین، این

نتیجه همسو است با یافته های جلالی (Jalali, 2006) که (ICT) بر آگاهی و مهارت در افراد انسانی در روستاها موثر است.

پرسش دوم پژوهش: استفاده از (ICT) تا چه حد در نحوی نگرش زنان روستایی به زندگی نقش دارد؟

یافته های پرسش دوم نیز نشان می دهد که استفاده از (ICT) باعث افزایش چگونگی نگرش زنان روستایی می شود. همچنین، استفاده از (ICT) در روستاها، در بالا بردن چگونگی نگرش زنان روستایی بسیار موثر است. یکی از جنبه های مشخص جوامع پیشرفته، استفاده از فناوری است که نه تنها بر زندگی اجتماعی و اقتصادی کشورها تاثیری ژرف گذاشته است بلکه نگرش های افراد را به زندگی طور کلی متحول ساخته است. این نتیجه همسو است با یافته های نیک نام (Niknami, 2006) که باور دارد حدود نیمی از جامعه روستایی را دختران و زنان روستایی تشکیل می دهد، بهره گیری از فناوری اطلاعات و ارتباطات در چارچوب تجزیه و تحلیل های جنسیتی می تواند سبب توانمندسازی و افزایش چگونگی نگرش به زندگی در این قشر فراموش شده در روند توسعه روستاهای کشور گردد.

پرسش سوم پژوهش: استفاده از (ICT) تا چه حد در ایجاد روحیه مشارکت در فعالیت های زنان روستایی نقش دارد؟

بر اساس یافته های بدست آمده از این پرسش، استفاده از (ICT) در افزایش روحیه مشارکت در فعالیت های گوناگون زنان روستایی موثر است. یکی دیگر از نقش هایی که (ICT) می تواند در جامعه و روستاها داشته باشد افزایش توان مشارکت در فعالیت ها است. بهره گیری از اینترنت، امکان فوق العاده ای است که در اختیار افراد قرار می گیرد تا بدین وسیله بتوانند بی آنکه وقت و هزینه زیاد صرف کرده، به کشورهای و اماکن گوناگون سفر کنند و از این منابع بهره جویند. همسو است با نتیجه پژوهش نیک نام (Niknami, 2006) که باور دارد، دختران و زنان روستایی با برعهده داشتن نقش های فعالانه و مشارکتی در خانواده و پیکره جامعه روستایی، اغلب در بسیاری از برنامه های توسعه نادیده انگاشته شده اند، و این فراموشی خود به مثابه عاملی تاثیرگذار در عدم موفقیت برنامه های مورد نظر بوده است.

پرسش چهارم پژوهش: استفاده از (ICT) تا چه حد در افزایش مهارت های زنان روستایی نقش دارد؟

نتایج یافته های این پرسش بیانگر این موضوع است که استفاده از (ICT) در افزایش مهارت های مورد نیاز زنان روستایی تاثیر دارد. این پژوهش نشان می دهد زنانی که با این فناوری ها در تعامل بودند نسبت به سایر زنان از مهارت های بیشتر برخوردار بودند. پیشرفت فناوری اطلاعات و

ارتباطات و ایجاد شبکه های ملی و بین المللی بویژه شبکه اینترنت و امکان دسترسی به خیل عظیم منابع علمی در زمان بسیار کوتاه و نیز امکان تبادل اطلاعات گرافیکی، صوتی و تصویری باعث افزایش سرعت و کیفیت آموزش و در نتیجه رشد سریع مهارت‌ها، کاهش هزینه آموزشی و افزایش کمی و کیفی مهارت‌ها گردیده است. این نتیجه همسو است با یافته های باهات (Bahat, 2003) که توسعه روستایی به عنوان یک فرایند تغییرات اجتماعی- اقتصادی و فرهنگی در محیط روستا، شامل بهبود بازدهی و افزایش اشتغال، درآمد و توسعه مهارت های فردی و گروهی روستاییان، تأمین حداقل قابل قبول سطح تغذیه، مسکن، آموزش و پرورش و بهداشت می باشد.

پرسش پنجم پژوهش: استفاده از (ICT) تا چه حد در فعالیت های اجتماعی - اقتصادی زنان روستایی نقش دارد؟

یافته های پرسش پنجم نشان می دهد که استفاده از (ICT) در حد زیاد در افزایش آگاهی و اطلاعات، نحوه نگرش به زندگی، ایجاد روحیه مشارکت در فعالیت ها، افزایش مهارت های مورد نیاز و در نهایت بر فعالیت های اجتماعی - اقتصادی زنان روستایی تاثیر دارد. هم چنین، این یافته همسوست با نتایج پژوهش جلالی (Jalali, 2006) مبنی بر این موضوع که فن آوری اطلاعات و ارتباطات بر میزان افزایش آگاهی، مهارت، نگرش و فعالیت ها موثر است.

پرسش ششم پژوهشی: آیا بین دیدگاه زنان روستایی درخصوص نقش (ICT) بر حذف ویژگی های جمعیت شناختی تفاوتی معنی دار وجود دارد؟

یافته های پرسش ششم حاکی از آن است که استفاده از (ICT) بر فعالیت های اجتماعی - اقتصادی زنان روستایی در حد زیاد اثر گذار بوده است. و این اثر گذاری در بین زنان مزدوج در سنین گوناگون با سن و تعداد فرزندان و تحصیلات، یکسان بوده است، اما اثر بخشی آن در بین زنان شاغل و خانه دار متفاوت بوده است. در مورد زنان مزدوج و تعداد فرزندان، نتایج بدست آمده به ترتیب عکس یافته های نانسی و هافکین (Nancy & Hafkin, 2006) و شاپی ترینن (Shapiterinen, 2006) می باشد.

آنچه از این پژوهش برداشت می شود، این است که فناوری اطلاعات و ارتباطات زمانی منجر به افزایش فعالیت های اجتماعی - اقتصادی در افراد بویژه زنان روستایی می شود که مسئولان امکان دسترسی به این منابع و چگونگی استفاده از این امکانات را برای آن‌ها فراهم سازند.

References

- 1- Ashrafi, M., Ahmadpour, A. & Mahdipour, E. (2006). Information and Communication Technology (ICT) and its Expansion, a Protecting Policy in Improving Performance of Rural Management, The Sixth Conference on Agricultural Economy of Iran. (Persian).
- 2- Ashton, H. & Thorn, D. (2007). The Role of Information Communications Technology in Retrieving Local Community, Oxford. Brundtland commission.
- 3- Anbstany, A.A. (2011) analysis of social, economic and physical development of ICT in rural areas, Journal of Rural Studies, Year 2, No. 1, pp. 213-187. (Persian).
- 4- Bahat, K. (2003). Challenge of rural people to reduce digital divide in the globalized world: Theory and practice, Government Information Quarterly 24, pp. 404-41.
- 5- Dehghani, Y., (2009). A Study of the Global Process of Developing Postal Services in Rural ICT Offices, Conference on Rural Information and Communication Technology, Firdausi University, Mashhad. (Persian)
- 6- Farajisabokbar, H. A., Khaki, A., Nemati, M. (2009). The role of ICT in Rural Women Empowerment: A Case Study village frequented century. Journal of Geography, No. 7. Pp. 159 -175. (Persian).
- 7- Fazelnia, GH. Kiani, A. (2012) Analysis of the distribution and prioritization of ICT centers in rural city of Zabol, Journal of Geography and Environmental Sustainability, No. 2, pp. 707-89. (in Persian)
- 8- Furuholt, B. & Stein, K., 2007, A Rural – Urban Digital Divide? Regional Aspects of Internet Use in Tanzania, Proceedings of the 9 International Conference on Social Implications in Computers in Developing Countries, Sao Paulo, Brazil.
- 9- Ganeski, k. (2007). Teachers Attitudes toward and knowledge of computer technology, Computer In the school journal, vol. 14, No. 3-4, pp. 119-136.
- 10- Geramin, B. (2009). ICT and Gender Equality, Gender and development group pp 213.123.
- 11- Hedayati moghadam, R. (2008). Information society, digital divide, the challenges and opportunities in developing countries. Place of Publication: Tehran. Name of Publisher: blessed, first printing. (Persian).
- 12- Hejazi, y. (2006). The four foundations of education, agriculture and natural resources. Tehran: Publications Pune. Printing. Pp. 457- 462. (Persian).
- 13- Helen, H. (2004). Gender and Agriculture in the information society , international service for National Agricultural Resreach.
- 14- Jalali, Ali (2006). Fqrdr challenges of globalization and developing countries. Place of Publication: Tehran. Publisher Name: Sepehr Andish. first printing. (Persian).

- 15- Kawasumi, Y. (2003). ICT and Its Impact upon the Globalization and Accessibility of the Education in the Health Domain.
- 16- Kawasumi, Y. (2005). Low cost broadband in rural areas (Report of case analysis by ITU-D SG2 reporter's group), Japan Telecom Co. Lt.
- 17- Langroudi, S. H. (2009). The article "Patterns of social and economic relations between the zone affected by a case study of ICT in rural life," the central part of the city of Gorgan. (Persian).
- 18- Mahmoudiyan, R. (2003). Mutual relations between urban and rural areas in developing countries. Place of Publication: Tehran. Publisher Name: Payam. first printing. (Persian).
- 19- Maleki, F. (2003). The Information Technology Center in the village. Conference information and communication technologies in rural areas. University of Science and Technology. Tehran, p 77. (Persian).
- 20- Mathur, Akshay, (2005). ICT and Rural Markets: Opportunities for growth, The International Information & Library Review.
- 21- McClure, D.P., 2008, Deployment of Broadband to Rural America and Evaluation of Current Broadband Services to Rural American and the Impact of Internet Public Policy on Broadband Deployment, USiia (Us Internet Industry Association). [http:// usii.net. org/puds/rural.pdf](http://usii.net.org/puds/rural.pdf).
- 22- Mohammadgholinia, J. & Salari, T. E. (2009). Factors Effective on Villagers' Use of Rural ICT Offices in Southern Khorasan Province, Conference on Rural Information and Communication Technology, Firdausi University of Mashhad. (Persian)
- 23- Mowla'ii, N. Hshjyn, M. Moradi, M. (2012). The role of ICTs in sustainable development of rural offices Meshkinshar city. Research in Human Geography, Volume 44, Issue 4, pp. 147-168. (Persian).
- 24- Myrtraby, M. Sadat et al. (2010). The article "Communication factors influencing rural women's participation in the activities of the agricultural sector, Sara, Karaj," Journal - Women and Social Research, the first year, the fourth number. (Persian).
- 25- Nancy, H. (2006). Gender, information Technology and Developing countries: AN Analytic study, Academy for Educational Development.
- 26- Formation technology in the teaching - learning in schools. Journal of Educational Innovation. (Persian).
- 27- Nouri, M. (2006). The article "Information technology and communication, and Rural Poverty" conference on information and communication technology in rural areas. Mashhad. (Persian).
- 28- Nick name, M. (2006). The article "ICT and rural women", Islamic Azad University Branches. (Persian).

- 29- Okhovat, M. (2009). Model of Presenting Service by Government Counter Plan in Rural Offices of Information Technology, Conference on Rural Information and Communication Technology, Firdausi University, Mashhad. (Persian)
- 30- Pitikorn, T. Jon, M. P, (2011). Access to and Penetration of ICT in Rural Thailand, Telecommunications Policy, No. 35, PP. 141-15.
- 31- Rezvani, H. (2009). Impact of IT on organizations and individuals in society. Compass Magazine. Eighteenth year, No. 18, pp. 74-72. (Persian).
- 32- Sarrami, Hussein. Bahadori, issa (2010) The role of ICT in rural development. Journal Science Achtmay. No. 9. Pp. 129-153. (Persian).
- 33- Sam Kang, B., (2009). Bridging the Digital Divide between Urban and Rural Areas: Experience of the Republic of Korea, Escap Technical Paper, Information and Communications Technology and Disaster Risk Reduction Division, Authorized for Distribution by Xuan Zengpei.
- 34- Shophie, T. (2007). FAO, Gender and ICTs, Coaim side Event on Gender.
- 35- Tarakemeh, B., (2009), Measurement of the Degree of Hormozgan Province Rural Societies' Satisfaction with Rural ICT Offices, Conference on Rural Information and Communication Technology, Firdausi University, Mashhad. (Persian)
- 36- Zamas, J. F. (2006). Creating demand: influencing information technology, Government Information Quarterly 20, PP. 135-15.
- 37- Vedakumari, V. (2005). Information and Communication Technologies (ICTs) For Rural Development. Jornal of Rural Development, Vol 24(3), pp.399-408.